

Atarikoa

Antonio Arruti fraide frantziskotar zarauztarraren idazlanak bildu eta argitara emateko eskea aspalditik bizirik izan da hainbat euskaltzaleren artean, baina egokiera on baten faltaz gaur arte luzatu da lan horren burutzea.

Hutsunea betetzeko Euskal Fundazioak eman dizkigun erraztasunei esker, azkenik edizioa prestatzeko parada izan dugu, eta frantziskotarrak lagun eta Zarauzko Udaletxea ondoan genuela, berori moldiztegia eramateko aukera ere bai, olerkariaren obra —kasik obra osoa— euskal literaturaren zaleak eskuera izan dezan.

Arrutiren lana hamarkada pasatxoan bete zen, haren aurreko belaunaldia agortuta edo agortzear zegoela, eta ondokoa bere lehen emaitzak ematen hasi zen unean (1908-1919). Horregatik, aitzineko hurrenen oihartzuna nabaria da Arrutirengan, eta baita ondoko zenbait olerkari onenen baliorik ere, eta, itxura guztiz, literatur bihurtu-ne jakin bateko luma da idazle honena. Dena den, horretaz guztiaz J. Azurmendik esango dizkigu esatekoak.

Gure artean ez-ohikoa den alde bat erakusten digu liburu honek, gainera: poeta elebidun baten aurrean gaude. Erdaraz hasi zen idazten eta halaxe jarraitu zen zenbait urtetan, erdaraz bakarrik (1908-1912), harik eta 1913an euskarari ere heldu zion arte. Pasaerako elebitasun bat du hurrengo bi urteetan (1914-1915), eta 1916-1919.etan euskaraz bakarrik idatzi zuen.

Ia ez dugu euskal literaturan horrela —Arrutiren tamaina berean, behintzat— gisa horretako hizkuntz ibilera izandako olerkari argitaratu-aitorturik. Zalantzarik gabe, frantziskotarretan bizitako hezkuntz baldintzen eta garaiko euskal kultur eskakizunen arteko elkar-eraginen fruitua izan zen hori: euskalduna izan, erdaraz hezi eta, azkenik, kultura euskaltzaleraino iritsi. Horra Arrutiren urratsak.

Arrutiren elebitasuna, ba, anbiguitatea baino gehiago da lehen erroetatik ekinik, auzokoarenean teknikez jabetu eta, ahalegin handi baten buruan, "aitaren etxera" itzultzea. Azken batean, zeregin kulturalean norberaren errozko zinezkotasuna bilatzea.

Saio poetiko horren lekuko bezala bildu dira liburu honetan euskarazkoak, eta erdarazkoak ere. Hauetako oso gutxi batzuk utzi ditugu kanpoan, balio literario edo historikorik ikusten ez zitzaielako; baina, egotez, hemen obra osoa dagoela esan dezakegu (guztien berri jakin nahiko lukeen ikertzaileak Arantzazuko Artxibategian ukanen du obra osoaren ale bat). Bestalde, euskarazkoetatik guztiak jaso ditugu orrialde hauetan.

Arruti, bere garaian, behin eta berriz saritutako olerkaria izan zen, lehenbizi erdaraz (1908), eta euskaraz gero (1912, 1914). Orduko aldizkarietan ere harrera ona egin zitzaion, frantziskotarrenetan bezala euskal kulturakoetan.

Buru argia, eta estimatua, izan zen frai Antonio Arruti, kultura oneko gizona, dohain pertsonal ederrekoa. Inguruko beste inor gutxiri bezala goi-ikasketak egiteko aukera eman zioten, eta egoki baino hobeto erantzun zuen bere aldetik, emaitza «distiratsuekin» alegia, orduko berriemateetan ikus daitekeenez. Fraide lagunek eta kultur kritikariek txera onez begiratu zuten pertsona eta olerkaria, eta ezin da esan, zegokion neurrian, bere aberrian profeta izan ez zenik.

Hala ere, arrakasta sozial hark ez zion sobera arindu bizitzak bestaldetik ezarritako zama: gazterik umezurtz, ia itsutzera heldu zen, artean gazte zela, eta gripe txatxu batek eraman zuen 36 urte zituelarik.

Eta olerkariak bezalatsu olerkiek ere ez zuten, ondoren, behar eta merezi ahalako zorterik izan: ia laurogei urte bete dira, Arrutiren obra bildu egin behar zela esan eta errepikatuz, nahiz eta, bien bitartean, mireslerik falta izan ez duen.

Horregatik heldu nahi izan zaio bilketa-lanari, hutsune bat betetzeko; baina, saioa bilketa hutsean gera ez zedin, olerkariaren eta haren obraren ingurukoak ere jaso nahi izan ditugu, alde batetik zertzelada biografikoak emanez, eta bestetik, balioespen historiko-kritiko bat ere irakurlearen eskuetan jarriz.

Lana burutzeko laguntzarik franko izan dugu, han-hemendik, baina ez naiz hemen eskerrak ematen hasiko: aipatuta daude guztiak ere, behar diren tokietan.

Ahalegin honetan ibili garenok pozik izango ginateke, egindakoren ondoren eta irakurlearekin batera, galdutako poeta aurkituta utziko bagenu.

J. I.

Donostia, 1997-11-03